

זשכנו תדרער

שו"ת חזרה

הלכות שביעית

חוברת ה' לחודש אדר

הצהירה

השאלות נכתבו ע"י המפצל "דרשו", והוספתי עליהם התשובות

הוספתי שאלות על המראי מקומות של "דרשו"

[שאלות שהוספתי נכתבו במרוכזות]

כל מי שיש לו הצרות והארות מתבקש להודיעני לתוצאת הרביע

ניתן להשיג חוברת שו"ת על הלכות
שבת, עירובין, פסח, נדה, בשר בחלב, תערובות, מליחה, מקוואות רבית.
שמיטה

כמו כן ניתן להשיג את החוברת

אספרה שמך לאחי

על

סיפור יציאת מצרים

מגילת אסתר

מתן תורה

נס חנוכה

ניתן להשיג את החוברות אצל

ישראל יצחק משי להב

מודיעין צילית

0573141925

לכתובת האליונות החודשיים באימייל ניתן להירשם wa052052@gmail.com

תרומות להדפסה יתקבלו בהכרה

רמב"ם פ"ו. כס"מ ומהר"י קורקוס [ומראי מקומות שי"ל ע"י "דרשו"]

פרק ו'

הלכה א' ב'

א. (1) מנלן שאין עושים סחורה בפירות שביעית? (2) [האם האיסור על המוכר או גם על הקונה?] (3) הסוחר בפירות שביעית האם כשר לעדות? (4) מהו ההגדרה של סוחר שביעית?

ת. (1) שאמר הכתוב לאכלה ודרשין ולא לסחורה. (2) פליגי בזה רבוותא הנ"ב (קמא אה"ע ע"ז) סובר בפשיטות דאין איסור על הלוקח ומאידך מהרי"ץ הלוי, וכ"ד המקנה קדושין נ"ב פשיטא ל' דאין שום הבדל בין המוכר ללוקח, אבל דוקא כשקונה ממי שעובר על איסור סחורה משא"כ כשקונה מגוי (דרך אמונה אות ב' וציון ההלכה). (3) פסול לעדות (סנהדרין כ"ד:). (4) רבינו כתב (בפ"י מהלכות עדות ה"ד) סוחר שביעית הם בני אדם שיושבין בטלים, וכיון שבאה שביעית פושטים ידיהן ומתחילין לישא וליתן בפירות, שחזקת אלו שהן אוספין פירות שביעית ועושין בהן סחורה.

ב. פירות שביעית שנמכרו; (1) האם דמיהם קדושים בקדושת שביעית, ומה יעשה בהם? (2) הפרי הנמכר האם נשאר בקדושתו, ומנלן? (3) ומה הדין כשמכר ספיחים? (4) האם מותר לקנות פירות שביעית מעכו"ם?

ת. (1) אותן הדמים הרי הן כפירות שביעית וילקח בהן מאכל ויאכל בקדושת שביעית. (2) הרי הוא בקדושתו כשהיה. [שנאמר כי יובל היא קדש תהיה לכם, מה קדש תופס את דמיו ואסור אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה אי מה קדש תופס דמיו ויוצא לחולין אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאת לחולין תלמוד לומר תהיה בהוייתה תהא (סוכה מ:)] (3) החזו"א (י' י"ז) מסתפק דאפשר שגזרו חכמים איסור ספיחין על הדמים, ובפרט לר"ע דספיחין דאוריתא שתופש את דמיו (ובדרך אמונה פ"ח ביאור"ה ד"ה בד"א ס"ל דספיחין הוא הרחקה ולא שייך ע"ז תפיסת דמים). (4) א. מהרי"ט (סי' מ"ג) מתיר כיון שאין המעות מתקדשים עד שיבוא לידי העכו"ם והוא אינו מצווה על השביעית, (ועוד ס"ל שאין המעות מתקדשים, ויכול ליקח אותן המעות עצמן ואי"צ לאכלם בקדושה). ב.

השל"ה הקדוש (קדושת האכילה) אוסר מחשש שהמעות יבואו ליד ישראל ויכשל בקדו"ש. ג. הר"ש סירליאו (פ"ט ה"ו) אוסר משום דאין מוסרין דמי שביעית לע"ה וכ"ש לנכרי דחמיר טפי דאפי' שתי סעודות אין מוסרין לו. ולמעשה פסק החזו"א כמהרי"ט דמותר לקנות פירותיו של גוי אצל גוי ואין המעות נתפשים בקדו"ש (סדר השביעית אות ד', דרך אמונה פ"ו אות ל"ז ונ"ד).

ג. (1) קנה פירות שביעית, האם מותר לו או לבנו למוכרם, הרבה או מעט? (2) לקט פירות שביעית, האם מותר לו או לבנו למוכרם, הרבה או מעט? (3) במה הקילו בלוקט, כשמוכר ע"י בנו?

ת. (1) לדעת רבינו מפרש מהרי"ק דלא אסרו אלא כשלוקח הרבה כמנהג הסוחרים, ואפילו אם לקחן מתחילה לצורך עצמו אסור למכור הרבה, ואפי' אינו מוכר בעצמו אלא ע"י בנו, אבל דבר מועט מותר אפי' כשמוכר בעצמו וכן דעת הר"ש דלוקח בזול כדי למכור ביוקר אסור בכל גווני אף כשמוכר ע"י בנו ושלוחו (חזו"א י"ג י"ז). [אך מהתוס' בסוכה ל"ט. נראה שאפי' מעט כמו אתרוג אחד ג"כ אסור בסחורה אלא שהאיסור הוא רק כשמוכר בשוק] (2) לדעת רבינו לא נאסר אלא כשלוקט לסחורה, ולכן אם הוא לוקט כדי למכור קצת בשביל לקנות בו דבר אכילה מותר (וכ"כ התוס' בע"ז ס"ב) וכן אם ליקט לצורך עצמו מותר למכור ע"י בנו אפי' הרבה, אבל ללקט לכתחילה כדי שימכור בנו כתב מהרי"ק דנראה שאסור, ולדעת רבינו שמשון גם זה מותר, דלא אסרה תורה אלא כשהלוקט מוכר בעצמו, אבל בנו מותר דהוא לא לקטן. אמנם דעת הגר"א הוא להיפך, שאיסור סחורה הוא רק בקונה ומוכר, משא"כ לקיטה ע"מ למכור מותר, אך בתנאי שימכור בעצמו או ע"י בנו, אבל לא ע"י אחר. ומ"מ כתב החזו"א (י"ג י"ז) שאינו מותר אלא מעט אבל כשאוסף הרבה שנרגש לבריות שאוסף ע"מ למכור אסור מדקרו להו אוספי שביעית, אלא שלא פסלו לעדות. ודעת התוס' בסוכה ל"ט. נראה שאפי' מעט כמו אתרוג אחד ג"כ אסור בסחורה כשמוכר בעצמו אלא שהאיסור הוא רק כשמוכר בשוק. (3) לדעת רבינו הקילו רק בזה שאם לקט לעצמו מותר למכור על ידי בנו אפילו הרבה, ולדעת ר"ש הקילו גם שמותר

ומקבל שכר על טורח הצביעה בלבד, אבל כשהצבע שלו והצמר של חברו וצובעו בשכר, חשיב כעושה סחורה בפירותיו ואסור. (חז"א י"ג י"ז).

ו. [כתוב כמה דברים שנאסר משום סחורה?]

ת. א. אסור ללקוט ירקות מהשדה למכור בשוק (הל' ב'), ומפרש הר"ש (פ"א ג') דלאכלה אמר רחמנא, ולא ללקט לסחורה, ומפרש הכס"מ בהל' י"ב דלדעת רבינו יש איסור ספיחים אף בירקות שגדלו כל צרכם בשישית, ולפ"ז י"ל דמיירי בירקות שאין דרך לזרעם, וכ"כ הגר"א. ב. אסור לצבוע בקליפי שביעית בשכר, ומפרש הר"ש דנחשב כסחורה. ג. אין נותנים לאומנין בשכרן, דהוי פורע חובו בפירות שביעית, והתורה אסרה סחורה (ע"ז סב.). ד. אין פורעין בו את החוב, דהוי סחורה, (מהרי"ק בהלכה י'). ה. אין לפדות פטר חמור בבהמה שנקנתה בפירות שביעית, דנמצא קונה חמור שאינו ראוי לאכילה בפירות שביעית דהוי סחורה, (בכורות י"ב: ורש"י שם). ו. אסור לקנות מהם חפץ משום דהוי סחורה (תוס' קידושין נב.). ז. הרמב"ם (פ"ה מבכורות הל' ט') כתב; הלוקח בהמה מפירות שביעית, הרי זו פטורה מן הבכורה, משום איסור סחורה, שאם תהיה חייבת בבכורה הרי זה משתכר בבכור שהרי יצא מתורת פירות שביעית. פי' דכיון שאינו חייב לבערו בזמן הביעור ונותנו לכהן ויש לו טובת הנאה, נמצא משתכר בשביעית. אך הראב"ד השיגו דבגמרא מפרש משום דלאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה, דקא בעי לאקטורי אימורין. ופי' החז"א לדעת רבינו דבכור כיון דקדושתו מצריכו להקריבו ולהקטיר אימוריו שזו סתירה עם מצות שביעית כשמקדיש בהמת שביעית לקרבן מקרי סחורה וכיון שהקדיש קעבר משום סחורה וכי היכי דאזהרה רחמנא לישראל שלא למיעבד סחורה ה"נ אמרינן דלא נתנה תורה פירות שביעית לסחורה ולא הקדישה תורה בכור הנולד מבהמת שביעית.

הלכה ג-ה

ז. כשהותר למכור פירות שביעית; (1) האם מותר למוכרן במדה או במשקל או במנין? (2) והאם מותר למכור בחנות או במקום קבוע? (3) ואיך ההוראה למעשה? (4) דברים שדרכן להאגד לבית, האם מותר לאוגדן למוכרן בשוק כדרך שאוגדין לבית או לשוק? (5) דברים שדרכן להאגד רק לשוק, האם מותר לאוגדן למוכרן בשוק? (6) באר האם נחלקו הרמב"ם והראב"ד בהלכה זו?

ת. 1) תנן; אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ולא במשקל ולא במנין, והטעם; א. כדי שלא

ללקוט על מנת למכור. ולדעת הגר"א הקולא דלא חשבינן לבנו כאחר.

ד. (1) מהו השיעור של מעט? (2) ובאיזה אופן מותר למכור אפי' הרבה? (3) כשמוכר בהיתר דהיינו באופנים הנ"ל האם מותר למכור בשוק?

ת. 1) לדעת הכס"מ שיעורו כמו לענין מסירת דמי שביעית לע"ה שאמרו בגמרא (סוכה לט:). בכדי מן שנו, דהיינו מזון ג' סעודות, שהוא כדי חייו (כמש"כ רבינו פ"ח הל' י"ב). אבל בפאת השלחן (פ"א אות ב') ס"ל דכאן התירו משום דעיקר איסור בסחורה הוא במרובה משא"כ דבר מועט לא הוי אורחא דסחורה, ולכן אין זה שייד לאיסור מסירת דמי שביעית לע"ה שהתירו לקנות בכדי מן דהיינו ג' סעודות משום כדי חייו של מוכר, משא"כ כאן האיסור הוא על המוכר משום סחורה, ובמועט מותר, וכ"ד החז"א (סי' כ"ו סדר השביעית אות ו') להתיר כשיעור שאדם מכין בביתו לתשמיש בני ביתו, לימים מועטים. והיינו לשבוע (דרך אמונה סק"ד). 2) בחוט שני (פ"ו אות ב') מפרש ע"פ הנ"ל לשיטת הפאת השלחן, דכיון שגדר מעט הוא משום שאינו דרך סחורה, ולכן מי שהזמין סעודת נישואין ויש בזה מפירות שביעית ונדחתה החתונה מותר למכור את הפירות שביעית ואפי' שהם מרובים, דנזדמן אינו דרך סחורה אפילו במרובה. 3) כשמוכר בעצמו מעט לא ימכור בשוק, ואם ליקט או לקח לעצמו והותיר מותר למכור אפילו בשוק, ומ"מ לא ימכור בשוק במקום שמוכר כל שנה (חז"א י"ג י"ז ע"פ התוס'). ובאופן שבנו מוכר אמרו במשנה; ולא יִהְיֶה לוֹקֵחַ יִרְקוֹת שָׂדֶה וּמוֹכֵר בְּשׁוּק, אֲבָל הוּא לִקְט וּבָנָו מוֹכֵר עַל יָדוֹ. לִקְח לְעַצְמוֹ וְהוֹתִיר, מִתֵּר לְמַכְרוֹ, וּנְחַלְקוּ בְּפִי דְלִדְעַת הַתּוֹס' (ע"ז ס"ב) על ידו היינו ראשון ראשון שהוא לוקט ומוכר אצל השדה ולא בשוק, ולדעת הר"ש על ידו פי' במקומו ואפילו בשוק.

ה. 1) האם מותר לצבוע מקליפי פירות שביעית – בשכר, או בחנם, [או בטובת הנאה? 2) האם מותר למכור פירות העומדים לצביעה? 3) באיזה אופן מותר לצבוע בשכר?]

ת. 1) בשכר אסור, ובחנם מותר, ובירושלמי אסרו אפי' בטובת הנאה, ומבאר החז"א (י"ג כ"ג) דאע"פ שטובת הנאה לא חשיבא סחורה, מ"מ צביעה בשכר חשיבא טפי סחורה, שהרי בלקח לעצמו והותיר שמוכר למכור, מ"מ לקח צבע לעצמו והותיר אסור לצבוע לאחרים (בשכר. 2) מותר. 3) כשהצבע שייד לבעה"ב,

של חו"ל הוי כניכרים, ואם רוב השוק יש בו קדוש בעיני ניכרים. (3) נראה דאינו אלא בפירות אילן אבל ירקות וזרעים כיון שהן אסורין משום ספיחין ואין לנו אלא ירקות חו"ל הוי כניכרין, ומיהו אם מצוין ירקות של נכרי שאין בהן איסור ספיחין ויש בהן ק"ש אפשר דאתא לאיחלופא ומ"מ אם רוב השוק של חו"ל הוי כניכרין (חזו"א שם). (4) אזלינן בתר רוב, וכשהרוב מהארץ אסור משום ספיחים (חזו"א ד' ד' ד"ה ושמינין).

הלכה ו-ז

ט. חומר בשביעית מבהקדש; (1) מה הטעם שהפרי נשאר בקדושת שביעית אחר שמכרוהו? (2) ומה הטעם שהדמים נתפסים בקדושת שביעית? (3) כשמוכר בהקפה, האם הדמים נתפסים?

ת. (1) שנאמר תהיה - ודרשינן בהווייתה תהא, פירוש בקדושתה. (2) שנאמר כי יובל היא קודש, ודרשינן מה קודש תופס דמיו אף שביעית תופסת דמיה. (3) לרש"י (ע"ז ס"ב) אם בשעת הפרעון הפירות כבר אינם בעולם לא חשיבי חליפין ואינם נתפסים, ולר"י והרמב"ן אפי' הם בעולם, אלא שלא פרע עד אחר שנקנו הפירות לקונה, אין התשלום נתפס בקדושת. והובא מחלוקת זו בשו"ע לגבי חליפי ע"ז, ודעת הש"ך (קל"ב ג') דבהפסד מרובה יש להקל אבל בלא"ה אסור, אך הגר"א ס"ל דהעיקר כהרמב"ן. ולעניינינו לגבי שביעית בזה"ז שהוא דרבנן א"כ בשל סופרים הלך אחר המיקל, ומ"מ כתב החזו"א (י' י"ג ד"ה במשי"כ דבהקפה) אפשר דבעייל ונפיק אזוזי ואיכא הפירות בעולם חשיב דמי שביעית כיון דהפרעון הוי קיום תנאי אע"ג דהמכר חייל למפרע.

י. (1) לקח בפירות שביעית בשר וכדו', מה חייב בביעור בשעת ביעור שביעית? (2) לקח בפירות שביעית בשר וכדו', מכר הבשר וקנה דגים, מכר הדגים וקנה דבש, מה מהם קדוש בקדושת שביעית?

ת. (1) בין הפירות בין הבשר, והיינו בשעת ביעור של הפרי. (2) האחרון דהיינו הדבש, ואף הפירות שביעית בעצמן לא נתחללו.

הלכה ח-ט

יא. (1) פירות שביעית - פרי ראשון ופרי שני - האם מתחללות דרך מקח או דרך חילול? (2) נתן מעות על המקח ולא משך הקונה את הפירות, האם המעות נתפסין בקדושת

יהא כסוחר בפירות שביעית אלא מוכר באומד להודיע שהוא הפקר [ב]. בירושלמי אמרו כדי שימכרו בזול, וכתב הרדב"ז דהכל הוא בכלל מ"ש רבינו להודיע שהוא הפקר כי הזוכה מן ההפקר מוכר בזול. ג. ובפאת השלחן כתב שעיקר הטעם שימכור בזול כדי שינהגו בקדושת שביעית. (2) איתא בירושלמי פ"ז ה"ד שלא יעשה פליטר, כלומר שלא יקבע עצמו למכור באותו המקום בכל שנה דזה נראה כסחורה. ואית דבעי מימר דאע"פ שאינו מתעסק למכור אותן בכל שנה לא יהא מזבין בכל שעה בשביעית שלא התירו אלא בהזדמנות פעם או פעמים אבל לא בכל שעה שזה כעושה סחורה בפירות שביעית. (3) פירות של אוצר בית דין אסור לחלקם בחנות. אבל פירות נכרים הורה החזו"א להקל למכור בחניות ע"י שליחות שהקונים עושים את החנווני שליח לקנות מהעכ"ם (חוט שני עמוד רע"ט). (4) מותר לאגדן כדרך שאוגדין לבית. (5) לא יאגוד אותן. (6) הראב"ד חולק שאין הפרש בין אגד לאגד, ולכן כשמותר לאגוד כגון שהדרך לאגדו לצורך אכילת ביתו כדי שידע בכמה אגודות הוא מסתפק בשבוע, מותר גם לאגדו כשמוכרו בשוק שאין אגודתו דרך סחורה.

ח. (1) באר המשנה; אין מוכרין פ"ש לא במדה וכו' ולא תאנים במנין ולא ירק במשקל. מדוע יצאו אלו מהכלל? (2) פירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ, האם מותר למוכרן במדה או במשקל או במנין? (3) האם האיסור למכור במדה פירות חו"ל שייך גם בירקות? (4) ואיך צריך לנהוג כשהוא ספק אם הירקות מחו"ל?

ת. (1) א. התויו"ט פ"י דאתא לאשמועינן דאע"ג דרגילות התאנים לשקלן וה"א דכשמשנה ומנאן סגי וכן בירק דרך למנותן אגודות אגודות וה"א כי משנה ושוקלן שרי קמ"ל דאין מותר למכור אלא אכסרה. ב. החזו"א (י"ד י"ב) פ"י ולא תאנים במנין שנעשו חבילות חבילות במנין וכן ירק שנעשה חבילות חבילות במשקל, ואף אם מוכר חבילות הרבה ביחד ולא מנאן, ונמצא דהמכירה אכסרה מ"מ אסור דעשיית החבילה במנין ובמשקל הוא דרך סחורה. (2) אסור אא"כ ניכרים שהם מחוץ לארץ, דלא אתי לאחלופי, ואע"פ שאינם ניכרים אלא לבקי כתב החזו"א (י"ד י"ב) דמותר, וכל מדת חכמים כן הוא. וביאר הטעם שגזרו בזה דכיון שהאדם להוט לשקול ולמדוד גזרו בזה טפי, ואין אומרים בד"ס זו דומה לזו ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים למדוד ולשקול אסור, ומי"מ אזלינן בתר הרוב דאם רוב השוק

ת. מהתוספות (סוכה ל"ט). משמע דכל הדמים שנותנין בשביל האתרוג חל עליה קדושת שביעית, והפנ"י תמה דמסברא משמע דכיון דכולא מילתא דשביעית מקרא דלאכלה נפקא לן א"כ משמע דלא חל קדושת שביעית אלא בשיעור דמי שוויו לאכילה. (2) אין אדם מחלל מה שביד חברו אלא מדעת חברו, אא"כ זכות הוא לו דזכין לאדם שלא בפניו (ריטב"א סוכה ל"ט).

הלכה י-יא

יד. באר, האם מותר להשתמש בדמי שביעית לדברים דלהלן, ומה הטעם; (1) לפרוע חוב; (2) שושבינות; (3) תשלום גמולין; (4) לפסוק מהם צדקה לעניים בבית הכנסת; (5) לקנות עבדים וקרקעות ובהמה טמאה?

ת. (1) אסור, [דהתורה אסרה סחורה (ע"ז סב.)]. (2) כשאדם נושא אשה נוהגין לשלוח לו מתנות ואח"כ כשחברו נושא אשה, חברו מחזיר לו, ולא מבעיא השני אסור להחזיר מדמי שביעית דהוי פריעת חוב ממש אלא אפי' הראשון אסור לשלוח משביעית דכיון דשושבינות נגבית אח"כ בב"ד הוי כעושה בזה סחורה (דרך אמונה אות ע"א). (3) כשחברו עושה עמו חסד וזה בא לשלם לו גמולו לא ישלם לו משביעית דהוי ג"כ כפרוע חובו אע"פ שאין חייב לפרועו. (4) אסור, [והיינו צדקה שפסקו עליו בני העיר, דהוי כעין חוב] אבל משלחים מהן דברים של גמילות חסדים, [שלא פסקו עליו דהוי כמתנה] וצריך להודיע שהוא של שביעית, והטעם א. שלא יראה כשולח משלו, דפירות שביעית אין להחזיק בהם כשלו, שע"ז יפרעם לו (ר"י קורקוס). ב. כדי שישמרם בקדושת שביעית (מנחת בכורים ז'). ו. ג. משום גניבת דעת, שחבירו סבור שהוא משלו ואינו אלא מן ההפקר (ר"ש סירליאו). (5) אסור.

טו. באר, האם מותר להשתמש בדמי שביעית לדברים דלהלן, ומה הטעם; (1) לקנות בהן קרבנות; (2) לשלם לבלן, לספר ולספן ולשאר אומנים; (3) לשלם לדולה מים מן הבור להשקותו או לצורך תשמישו; (4) ומה"ד בכל אלו אם עשה כן באיסור?

ת. (1) אסור, א. משום שהאימורים נקטרים ע"ג המזבח, והתורה אמרה לאכלה ולא לשריפה (עיין ראב"ד פ"ה מבכורות הל' ט"ז). ב. דכיון שהכהנים משולחן גבוה קזכו ועיקרו הוא קרבן מקרי סחורה, וטעם זה נצרך לחטאף העוף שנאכלת כולה לכהנים (חז"א י"ג י"ג). ג. דממעט זמן אכילתו של שביעית, ועוד דמביא לידי פסול

שביעית? (3) ומה"ד במוכר ע"מ שלא לחלל את קדו"ש אלא שישאר הפרי קדוש?

ת. (1) פרי ראשון שאינה יוצאה לחולין, תופס הדמים רק דרך מקח, אבל אם אמר שהפירות יתחללו על הדמים, לא אמר כלום. והשני מתחלל גם דרך חילול. (2) החז"א (י"ג) צידד לומר דאע"פ שאין כסף קונה אלא לענין מי שפרע, אפשר דמ"מ נתפשין הדמים, ולבסוף חזר בו שאינו קדוש (דרך אמונה פ"ו ציר"ה אות צ"ו). (3) בפרי ראשון אינו מועיל כלל שהרי הפירות מהוין לו את הדמים, ואף בפרי שני מסיק החז"א (י"ג) שהדמים נתפסים, ומ"מ אפשר שבכה"ג אין הפירי שני יוצא לחולין, והיה הוא ותמורתו קודש.

יב. (1) האם מותר לחלל דמי שביעית בפחות משוויין? (2) חילל פירות שביעית, (פרי השני), ביותר משוויי האם המעות נתפסין? (3) האם מותר למכור פירות שביעית ולקנות תמורתן בהמה חיה או עוף חיון, ומה הטעם, [ומה"ד בדיעבד? (4) האם מותר לקנות בדמי שביעית בהמה חיה או עוף - חיון או שחוטין - זכרים או נקבות, ומה הטעם?

ת. (1) הר"ש סירליאו (פ"ט ה"ו) מתיר אפילו שזה מנה על שר"פ, כמו מע"ש והקדש בזה"ז, והחז"א (כ"ה ה') אוסר לכתחילה לחלל בפחות משוויין, דלגבי שביעית אין חילוק בין זה"ז לזמן הבית, ונמצא מפסיד דמי שביעית. (2) אין המעות נתפסין אלא כפי שווי הפירות, דומיא דמעשר שני. ואם היה דרך מקח, והלוקח נתן לו יותר, תלוי - בפחות משותות דקנה ואין מחזיר אונאה, א"כ נתפס המותר. ובשותות מחזיר אונאה אין השותות נתפס, וביותר משותות דבטל מקח אין נתפס כלל המותר (מנחת חינוך שכ"ט). (3) אסור שמא יניחם ויגדל מהם עדרים [והוי כעושה מהן סחורה (רש"י סוכה מ.)] או שמא יבא להשהותם אחר הביעור (מאירי) וס"ל לבעל מעשה רוקח דאף בדיעבד לא חל החילול, והערוך לנר שבדיעבד חל (דרך אמונה פ"ו אות ס"ג). (4) חיון אסור שחוטין מותר, בין זכרים בין נקבות, וטעם האיסור בנקבות שמא יגדל מהן עדרים [וגזרו זכרים שאין מגדלים מהן וולדות, אטו נקבות (סוכה מא. רש"י)].

יג. (1) המוכר אתרוג של שביעית באלף זוז בשביל מצוות, ואם היה מוכרו לאכילה היה שוויו פרוטה, האם חל קדו"ש על כל הדמים? (2) חילל פירות שביעית של חברו שלא מדעתו, האם חל החילול?

שמה יטמא (מנחת ביכורים תוספתא פ"ג ג'). 2) אסור, דהתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה (ע"ז ס"ב). 3) כשדולה להשקותו מותר, וכשדולה לצורך תשמישו אסור, [ומשמע שמותר לקנות מדמי שביעית מים ומלח כר' יוסי בתוספתא (פ"ז י"ז) דלא כת"ק שאסר (דרך אמונה). 4) נראה דבכל דבר חוץ מאכילה ושתייה וסיכה צריך לאכול כנגדן (כ"כ בספר חזון נחום, מרביתיו של רבינו החיד"א, פ"ח מ"ח). וס"ל להחזו"א דאין לו ליהנות ממה שקנה עד שיאכל כנגדן (י"ג ט"ו), ואם עדיין לא הקריב הקרבנות שלקח בדמי שביעית הרי הוקדשו בקדושת שביעית וצריך לחללם, ודוקא בדרך חילול ואי אפשר לחללן דרך מקח (י"ג י"ד). אבל במשנה ראשונה (פ"ח ח) ס"ל דבכל אופן מותר לו להשתמש בהם דלא נתפסו בקדושה. ומ"מ אם המוכר כאן בטל המקח ויחזרו דמים למקומם כמבואר בירושלמי (מע"ש א' ג').

טז. [האם מותר מתנה לאומן מפירות שביעית, וכן שאר אופנים של מתנה ע"י הערמה?]

ת. מותר ליתן מתנה לאומן אע"פ שע"ז לא יתבע ממנו השכר (רע"ב פ"ח ה') וכן אמרו (סוכה מ"א): מי שיש לו סלע של שביעית ורוצה לקנות בו חלוק כיצד יעשה? ילך אצל חנווני הרגיל אצלו, ואומר לו: תן לי בסלע פירות ונותן לו. וחוזר ואומר לו: הרי פירות הללו נתונים לך במתנה. והוא אומר לו: הא לך סלע זו במתנה. והלה לוקח במעות בהן מה שירצה.

יז. האם מותר לסוך כלים ועורות בשמן של שביעית?

ת. אין סכין, שהשביעית לא ניתנה אלא לאכילה ושתייה וסיכת אדם דהוי כשתייה, ואם סך יאכל כנגדן.

הלכה יב - יג

יח. 1) האומר לפועל הא לך 100 ש"ח ולקט לי ירק היום, האם שכרו מותר והאם הדמים כדמי שביעית? 2) ומה הדין אם אומר לו: לקט לי בו היום? 3) ומה הסברא לחלק ביניהם? 4) והאם יש נפק"מ בין זרעים שדרך לזרוען לזרעים שגדלו מאליהן? 5) האם יש נפק"מ בין פועל אחד לכמה פועלים?

ת. 1) שכרו מותר, ואינו כדמי שביעית, אלא מוציאו בכל מה שירצה. 2) ה"ז כדמי שביעית ואינו מוציאו אלא באכילה ושתייה כפירות שביעית. 3) א. פירש"י; לקוט לי בו - הוא לשון

מכר, דמשמע לקוט לי שווי ירק. לקוט לי ירק - הוא לשון שכירות, ואין לו דמים שיתפסו בקדושת שביעית. ב. מלשון רבינו נראה דמדינא היה מותר בשניהם אלא דכשאמר לקט לי ירק היום שכר יומו הוא נוטל ולא שייך למקנסיה אבל בסיפא שאמר לקט לי בו היום ירק, לא הוי שכר לכל היום, אלא שכר ירק כשווי האיסור ושייך למקנסיה (רדב"ז). ג. בירושלמי אמרו דהוא מהלכות שעמעמו עליהם והתירו. ד. כשהבעה"ב מראה לו את הירק מותר דשכר רגליו הוא נוטל, ולא שכר הפירות, ולר' יוחנן אפילו לא הראה לו דקל הוא שהקילו בשביעית שהוא מדבריהם (ר"ש בשם הירושלמי) 4) לדעת רבינו דירקות שדרך לזרעם אסור משום ספיחים אפילו אם גדלו כבר כל צרכם בשישית, צ"ל דמה שהתיר כאן הוא רק בירקות שדה שגדלים מאליהם. אבל להר"ש (פ"ט א') כשגדלו בששית ונלקטו בשביעית אין בו איסור ספיחים. 5) בתוספתא (פ"ח ז') משמע דרבנן פליגי על רשב"א וס"ל דאסור לשכור כמה פועלים (חזו"א י"ג י"ז).

יט. חמרים שעושין מלאכה האסורה בשביעית; 1) האם השכר שהם מקבלים קדוש בקדושת שביעית? 2) ומאי שנא משכר פועלים לשי' התוס' ולשי' הרמב"ם? 3) שכר הפועלים שהתירו האם מיירי במלאכה המותרת?

ת. 1) שכרן כדמי שביעית משום קנס (כדעת ר' יוחנן כדלקמן). 2) בגמרא (ע"ז ס"ב:) אמרו פועל דלא נפיש אגריה לא קנסוהו רבנן חמרין דנפיש אגרייהו קנסו רבנן בהו. ופי' התוס' דרווחי טפי ודמי טפי לסחורה. אבל רבינו פי' דכיון ששכרן מרובה אין זה כדי חייו ויכולים לקנסו, משא"כ פועל ששכרו מועט, ואל שכרו הוא נושא את נפשו. 3) איירי במלאכה האסורה (תוס' אנשי שם) כגון שמלקט כל היום בשדה בעה"ב ואעפ"כ לא קנסוהו משום כדי חייו (חזו"א י"ג י"ט).

כ. [תניא: החמרין שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית שכרן שביעית (ע"ז ס"ב); 1) באר הפי' שכרן שביעית? 2) האם מיירי כאן במלאכה המותרת?]

ת. 1) אביי פי' דיהבינן להו שכר מפירות שביעית בצד היתר דהיינו במתנת חנם, דכיון שעשו מלאכה בפ"ש אינו נראה כנותן שכר מה שפורע מפ"ש. אבל רבינו פי' כדעת ר' יוחנן שכרן כדמי שביעית משום קנס. (ע"ז ס"ב ובתוס' ד"ה דיהיב). 2) בירושלמי (ח' ו') מוקי לה בפירות עבירה ופי' הריטב"א דהיינו אחר הביעור, ורבינו ס"ל שאסף לביתו הכל כמנהג בעה"ב

כג. (1) האם אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה? (2) ומה הפירוש בטובה ושלא בטובה? (3) ומי מחזיק טובה למי? (4) מהו שיטת ב"ש ושיטת ב"ה בזה?

ת. (1) אוכלין בטובה ושלא בטובה. (2) [דעת הראב"ד שמותר להחזיק טובה לבעלים בדברים אבל לא בממון דמחזי כסחורה, ודעת הר"ן דמותר ליתן לו ג"כ דבר מועט, דדבר מועט לא מחזי כסחורה, ובחזו"א (י"ט י"ז) נראה דפסק כהראב"ד] (3) דעת רבינו שהבעלים יתן לו פירות שביעית, ומתנהג כמו שעשה עמו טובה שנתן לו, או שיכניסו לגינתו לאכול כמי שעשה לו טובה. [והר"ש (פ"ד מ"ב) פי' שהאוכלו מחזיקין טובה לבעלים, וכ"ז לדעת ב"ה אבל לב"ש אסור דרחמנא אפקרינהו]. (3) בשביעית פ"ד ב' תנן, ב"ש אומרים, אין אוכלין פירות שביעית בטובה. וב"ה אומרים, אוכלין בטובה ושלא בטובה. רבי יהודה אומר, חלוק הדברים, זו מקלי בית שמאי ומחמרי בית הלל. אמנם בעדויות נחלקו באופן אחר דבטובה הוא חומרא, ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל וכו' פירות שביעית בטובה ושלא בטובה כדברי בית שמאי ובית הלל אומרים אין אוכלים אלא בטובה. ומפרש הראב"ד דגזרי שביעית אטו שאר [שנן] שבוע כדי שלא יהא אדם רגיל ליכנס בשדה חבירו ובגינתו ובפרדסו שלא מדעתו.

כד. תנן: (פ"ט ט') מי שהיו לו פירות שביעית שנפלו לו בירושה או שנתנו לו במתנה רבי אליעזר אומר ינתנו לאוכליהן וחכמים אומרים אין החוטא נשכר אלא ימכרו לאוכליהן ודמיהם יתחלקו לכל אדם. באר המשנה ומה ההלכה?

ת. בירושלמי נחלקו, ר"ל ביאר בפירות עבירה, וביאר הר"ש שלא קיים בהם מצות ביעור, וס"ל לר"א שיתנו לאוכליהן [כדתנן פ"ט ח' דעניים אוכלים אחר הביעור]. אך ר' יוחנן ביאר בפירות היתר ור"א שמותי הוא, וב"ש אסרי לאכול בטובה, ולכן לא יאכלם לבדו היורש [כשהאב חילק נכסיו על פיו בעודו חי] והמקבל, אלא יחלק גם לאחרים, וחכמים השיבוהו, לשיטתך שאתה אומר ינתנו לאוכליהן שאין החוטא נשכר, א"כ לא יאכל הוא עמהם.

אבל להלכה פסק רבינו לעיל כב"ה שמותר לאכול בטובה, ולכן הרי זה אוכלם כדרך שאוכל פירות שאוסף אותן הוא בעצמו מן השדה, אע"פ שמחזיק טובה לנותנו.

(חזו"א י"ג י"ט). אבל התוס' (ד"ה החמרים) פי' דלא מיירי באיסור אלא כיון דרווחי טפי דמי לאיסור. וכ"ד הראב"ד (הובא ברשב"א) דלא עבדי איסורא אלא קנס הוא שקנסו שלא ירגילו עצמן בכך דילמא אתי למיעבד בהו סחורה.

הלכה יד

כא. הקונה ככר לחם; (1) האם מותר לשלם בדמי שביעית, ומה הטעם? (2) כשאמר לו בשעת הקניה: כשאלקוט ירקות שדה אביא לך בו, האם מותר ומה הטעם? (3) והאם הככר נתפס בקדושת שביעית? (4) באופן שהככר נאכל טרם נתינת הירק האם גם בכ"ה נתפס בקדושה?

ת. (1) כשלקח ממנו בסתם אסור, שאין פורעין חוב מהן. (2) מותר, דהתמורה בפירות שביעית מותר, כגון שאומר קח זה הפרי ותן לי פרי פלוני, [אבל הר"ש פ"ח ד' ע"פ הירושלמי פי' דעבדין דין לדין מתנת חנם לפי שירקות שדה מצויין, ומשום כך סומך עליו שיתן, דאם לא היו מצויין אינו סומך עליו שיתן אלא שישלם, ונמצא שהוא פריעת חוב. ומשמע מהירושלמי דחילוף פירות אסור דהוי כמכירה וצ"ע על הרמב"ם מנ"ל לחלוק על הירושלמי (משנה ראשונה ח' ד').] (3) הככר הוא כפירות שביעית, שהרי החליפו בפירות שביעית. [משא"כ לפי הר"ש שהוא מתנת חנם לא חל עליו קדושה] (4) הראשונים נחלקו אם בכל מכירה בהקפה אין הפירות נתפסים, או שאם עדיין הפירות בעולם בשעת התשלומין הרי הם נתפסין בקדושה, וכאן משמע דבכל אופן נתפסים אפילו נאכל קודם שהביא הירקות, ואפשר דס"ל לרבינו דכיון שירקות השדה מצויין הוי כאילו מקבל הירק בשעה שנתן הככר (חוט שני עמוד ש"ג).

כב. [באיזה אופן מותר לפרוע חוב בפירות שביעית ומנ"ל?]

ת. קנה בהקפה פירות שביעית כגון שמכר מעט שאינו אסור משום סחורה מותר אח"כ לשלם מדמי שביעית, דכיון שהחוב בא מחמת שביעית מותר לשלם לו דמי שביעית. מדתנן (מעש"ש ד' ו' משך ממנו מעשר בשתיים ולא הספיק לפדותו עד שעמד בסלע נותן לו סלע מחולין, וסלע של מעשר שני שלו. חזינן דכיון שהחוב נוצר ממע"ש יכול לפרוע ממע"ש וה"נ בשביעית (רידב"ז פ"א ה"י)

הלכה טו